(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद.)

८७४ सर्वोच्य न्यायालय अहवाल (१९९६) १ एस. सी. आर.

राजस्थान राज्य

वि.

राम नारायण आणि इतर

२४ जानेवारी , १९९६

(न्या. के. रामास्वामी, न्या. एस. साघीर अहमद आणि न्या.जी. बी. पट्टनायक)

दंड संहिता १८६० :

कलम ३४२, ३६१, ३६६, ३७६ - अल्पवयीन मुलगी - चुकीच्या पद्धतीने बंदिस्त आणि बलात्कार - खटला - सर्व आरोपींना दोषी ठरविले आणि शिक्षा सुनावल्या - उच्च न्यायालयाने त्यांच्या शिक्षा आधीच भोगलेल्या शिक्षेच्या कालावधीपर्यंत कमी केल्या - अपीलावर निर्णय दिला की पीडित अल्पवयीन असल्याने संमतीचा प्रश्न उद्भवत नाही - पहिल्या आरोपीकडून बलात्कार झाल्याचे सिद्ध झाले - आरोपीला खोटे गुंतविलेले देखील नाही कारण पीडीतेने फक्त पहिल्या आरोपीकडूनच बलात्कार झाल्याचा आरोप केला - न्यायालयाचा न्यायनिर्णय रद्दबातल - पहिल्या आरोपीची शिक्षा कायम केली आणि कलम ३७६ अंतर्गत पाच वर्षाची सश्रम करावासाची शिक्षा आणि दंड रुपये २,०००/- पीडीतेस देण्याचे निर्देश दिले - सर्व तीनही आरोपींना कलम ३६६ अंतर्गत पाच वर्षाच्या कारावासाची शिक्षा आणि कलम ३४२ अंतर्गत एक वर्षाची शिक्षा.

फौजदारी अपील अधिकारक्षेत्र : फौजदारी अपील क्र. १८९/१९९६.

एस. बी. फौजदारी अपील क्र. ३५१/१९८४ मध्ये राजस्थान उच्च न्यायालयाने दिनांक १८.१२. ९१ रोजी दिलेल्या आणि आदेशाविरुद्ध .

के. एस. भट्टी, अपीलकर्त्यासाठी.

सुशील कुमार जैन, उत्तरवादीसाठी.

न्यायालयाने पारित केलेला आदेश खालीलप्रमाणे आहे :

अनुमती मंजूर.

दोन्ही बाजूंचे विद्वान वकिलांचे म्हणणे ऐकले.

हे उत्सुकतेचे आहे की विद्वान न्यायाधीशांनी भारतीय दंड संहिता कलम ३७६, ३६६ आणि ३४२ मधील गुन्ह्यांसाठी, राम नारायण, बजरंग लाल आणि मांजा राम या तीन उत्तरवादींच्या शिक्षेची पुष्टी करताना, राम नारायण च्या बाबतीत भारतीय दंड संहितेच्या कलम ३६६ आणि ३४२ अंतर्गत आणि उत्तरवादी क्र. १ आणि २ यांची शिक्षा, आधीपासून भोगलेल्या कालावधीपर्यंत कमी केली, उदा., दीड महिना. उच्च न्यायालयाने शिक्षा कमी केल्याच्या विरोधात या न्यायालयाने नोटीस बजावली होती.

वस्तुस्थिती अशी आहे की, १४ ऑगस्ट १९८३ रोजी १५ ते १७ वर्षे वयोगटातील पीडित अनूप देवी तिच्या मामाच्या घरातून आई-वडिलांच्या घरी येत असताना, या आरोपींनी तिला भुरळ घातली की गावाच्या बाहेरच्या भागात सर्व महिला गावातील सर्कसला जाण्यासाठी जमा झाल्या आहेत आणि त्यांनी तिला त्यांच्यासोबत यायला प्रवृत्त

केले. निरागसपणे त्यांच्या विधानावर (बोलण्यावर) विश्वास ठेवत, ती त्यांच्यासोबत गावाच्या बाहेरच्या भागात गेली परंतु तिला तेथे महिला आढळल्या नाहीत. तिला चाकूच्या धाकावर सिरोहा नावाच्या दुसऱ्या गावात आणि तेथून ट्रकमध्ये जयपूरला नेण्यात आले. जयपूरमध्ये तिला चुकीच्या पद्धतीने घरात डांबून ठेवण्यात आले होते. जयपूरहून तिला मूर्तिपुरा येथे नेण्यात आले जेथे प्रथम आरोपी- उत्तरवादीने तिच्याशी शारीरिक संबंध ठेवले. तिला चुकीच्या पद्धतीने त्या घरात डांबून ठेवले होते. तेथून तिला तिच्या गावी परत आणून पहिल्या आरोपीच्या घरात डांबण्यात आले होते. याची माहिती मिळताच, पीडितेच्या वडिलांनी [पीडब्लू ३३] पोलिसांकडे तक्रार केली आणि पोलिसांनी तिला पहिल्या आरोपीच्या घरातून ताब्यात घेतले.

खटल्यात, पाच साक्षीदार, उदा., पीडिता [पीडब्लू १], तिचे आई आणि वडील [पीडब्लू २आणि ३] आणि शेजारी [पीडब्लू ४आणि ५] तपासले गेले. सत्र न्यायाधीशांनी पुरावा मान्य केल्यानंतर आणि पीडब्लू १ पीडिता, तिची आई आणि वडील [पीडब्लू २ आणि ३] आणि शेजारी [पीडब्लू ४ आणि ५] च्या पुराव्यावर विश्वास ठेवल्यानंतर, प्रथम आरोपीला भारतीय दंड संहितेच्या कलम ३७६, ३६६ आणि ३४२ अंतर्गत गुन्ह्यासाठी दोषी ठरवले आणि त्याला अनुक्रमे सात वर्षे, पाच वर्षे आणि एक वर्ष कारावासाची शिक्षा सुनावली आणि रु. २००/- दंडही ठोठावला. त्याचप्रमाणे, दुसऱ्या आणि तिसऱ्या आरोपीस भारतीय दंड संहितेच्या कलम ३६६ आणि ३४२ अंतर्गत दोषी ठरविले आणि त्यांना अनुक्रमे पाच वर्षे आणि एक वर्ष तुरुंगवासाची शिक्षा सुनावली.

सर्व शिक्षा एकाच वेळी भोगण्याचे निर्देश दिले होते. आरोपी- उत्तरवादींनी हे प्रकरण अपीलमध्ये नेले आणि विद्वान न्यायाधीशांनी असे मानले की अभिलेखावरील पुरावा हे सिद्ध करण्यास पुरेसा होता की अभियोगपक्षाने कोणत्याही संशयाला जागा न ठेवता आपला खटला प्रस्थापित केला आहे. त्यांनी शिक्षा कमी करून अपील मंजूर केले. त्यांनी निरीक्षण केले की पहिल्या आरोपीचे वय, उदा. १८ वर्षे, आणि दीड महिन्याची शिक्षा, जी त्याने आधीच भोगली आहे, ती न्यायाची पूर्तता करण्यासाठी पुरेशी आहे. त्यानुसार, विद्वान न्यायाधीशांनी असे मानले की जर शिक्षा त्यांनी आधीच भोगलेल्या कालावधीपर्यंत कमी केली गेली तर न्याय होईल.

उत्तरवादींचे विद्वान वकील श्री सुशील कुमार जैन यांनी असा युक्तिवाद केला की स्वत: पीडितेचे पुरावे पाहता, उच्च न्यायालयाने शिक्षा कमी करणे योग्य आहे. ती एक संमती देणारा पक्ष आहे आणि स्वतंत्र पुष्टीकरणाशिवाय, तिचा पुरावा संशयास्पद असेल आणि त्यावर भिस्त ठेवली जाऊ शकत नाही. हा गुन्हा १४ एप्रिल १९८३ रोजी घडला होता आणि पीडितेच्या वडिलांनी १३ मे १९८३ रोजी म्हणजे घटनेच्या एक महिन्यानंतर तक्रार दाखल केली होती. ती संमती देणारी पक्ष नसती तर अपहरणानंतर लगेच तक्रार नोंदवली गेली असती अशी शक्यता नाही. पीडब्लू ३ ने मुलीला पहिल्या आरोपीच्या सहवासात एक महिना राहण्याची परवानगी दिल्याने आणि पालकांनी कोणतीही कारवाई न केल्याने, वर्तणूक खटल्याच्या विरोधात सूचित करते की उत्तरवादींचा कोणताही गुन्हा करण्याचा हेतू नव्हता आणि (पीडब्ल्यू १) संमती देणारा पक्ष होता. आम्ही पीडितेच्या

भूमिकेचे कौतुक करण्यात अपयशी ठरतो जे डॉक्टर (पीडब्ल्यूडी ५) च्या पुराव्यावरून सिद्ध होते की ती १५ ते १७ वर्षे वयाची अल्पवयीन आहे. ती एक निरागस गावची मुलगी आहे. तिच्या पुराव्यावरून, आम्हाला आंतरिक सत्य सापडते आणि ती एक सत्य साक्षीदार आहे. तिच्या पुराव्याला पुष्टीकरणाची गरज नाही. न्यायालयाने प्रत्येक प्रकरणात विचार करणे आवश्यक आहे की फिर्यादीच्या पुराव्यामुळे स्वीकृतीसाठी आत्मविश्वास निर्माण होतो. प्रत्येक खटल्याचा त्याच्या स्वतःच्या सेटिंग, तथ्ये आणि परिस्थितीनुसार विचार केला पाहिजे. खरेतर, पीडब्ल्यू १ चा सर्व आरोपींना खोटे गुंतवण्याचा हेतू होता, दुसऱ्या आणि तिसऱ्या आरोपीने देखील तिच्याशी संभोग केला होता हे सांगण्यास तिला कोणत्याही गोष्टीने प्रतिबंध केला नाही. विद्वान सत्र न्यायाधीश तिच्या स्पष्टवक्तेपणाने खूप प्रभावित झाले जेव्हा तिने लैंगिक संभोगाच्या कृत्याचे श्रेय फक्त पहिल्या आरोपीला दिले आणि इतर कोणीही नाही. जेव्हा तिला महिला-लोकांसह सर्कसमध्ये जाण्यास प्रवृत्त केले गेले तेव्हा ती गावाच्या बाहेरच्या भागात आली आणि जेव्हा तिला काही दिसले नाही तेव्हा तिला गळ्याजवळ चाकूच्या धाकाने घाबरवले गेले आणि गावाच्या बाहेरील भागातून तिन्ही आरोपींनी तिला वेगवेगळ्या ठिकाणी गेले. एका निरागस मुलीला एका ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी घेऊन गेलेल्या तीन व्यक्तींचा प्रतिकार करणे कठीण होते आणि ती त्यांच्या तावडीतून सुटण्याचा प्रयत्न करू शकत नव्हती किंवा ती कोणालाही तक्रार देऊ शकत नव्हती. साहजिकच, या परिस्थितीत तिने स्वतःशी समेट घडवून आणला होता आणि नशीबाचा त्याग केला होता आणि ती एक महिन्यापेक्षा जास्त काळ त्यांच्या चुकीच्या कोठडीत राहिली होती. तिचे पुरावे स्पष्टपणे सूचित करतात की तिला चुकीच्या

पद्धतीने वेगवेगळ्या ठिकाणी बंदिस्त करण्यात आले होते. तिला मूळगावी आणल्यानंतरही चुकीच्या पद्धतीने पहिल्या आरोपीच्या घरात बंदिस्त करण्यात आले होते. अशाप्रकारे पुरावा, कलम ३६४ , ३६१ अन्वये गुन्ह्यांचा दोषी आणि ३४२ नुसार चुकीच्या पद्धतीने बंदिस्त ठरवतो . कलम ३७६ अंतर्गत गुन्ह्याबाबत तिचा पुरावा पुरेसा आहे. त्याशिवाय, आम्हाला वैद्यकीय पुरावे आणि परिस्थितीजन्य पुरावे, उदा., पहिल्या आरोपीचे अंतर्वस्त्र आणि पीडितेचा पेटीकोट यावरून पहिल्या आरोपीने पीडितेसोबत केलेला लैंगिक संबंध याबाबत पुष्टी मिळाली आहे. पीडिता अल्पवयीन असल्याने तिच्या संमतीचा प्रश्नच उद्भवत नाही आणि म्हणूनच ती संमती देणारी पक्षकार असल्याचा श्री सुशील कुमार जैन यांचा युक्तिवाद पूर्णपणे अविश्वसनीय आणि असमर्थनीय आहे. साहजिकच, परिस्थितीनुसार, तिने स्वतःशी आणि तिच्या नशिबाशी समेट केला होता आणि पहिल्या आरोपीने शारीरिक संबंध ठेवले होते आणि त्याच्याविरुद्ध भारतीय दंड संहितेच्या कलम ३७६ अंतर्गत गुन्हा सिद्ध झाला आहे.

प्रश्न असा आहे की, उच्च न्यायालय आधीच भोगलेल्या कालावधीपर्यंत म्हणजेच दीड महिन्यापर्यंत शिक्षा कमी करण्यात योग्य आहे का? आम्हाला वाटते की उच्च न्यायालयाने शिक्षा कमी करण्यात कायद्याची गंभीर चूक केली आहे. त्यामुळे उच्च न्यायालयाचा न्यायनिर्णय रद्दबातल करण्यात येत आहे. पहिल्या आरोपीची शिक्षा कायम करण्यात आली आहे आणि त्याला कलम ३७६ अन्वये ५ वर्षे सश्रम कारावासाची शिक्षा सुनावण्यात आली आहे. त्याचप्रमाणे, तीनही आरोपींना भारतीय दंड संहितेच्या कलम

३६६ अन्वये दोषी ठरवून कलम ३६६ अन्वये पाच वर्षे आणि कलम ३४२ अंतर्गत एक वर्षाची शिक्षा सुनावण्यात आली आहे . या व्यतिरिक्त प्रथम आरोपीला रु.२०००/- दंड भरण्याचे निर्देश दिले आहेत आणि जर त्याने तो भरला तर तो अल्पवयीन पीडितेला देण्याचे निर्देश दिले आहेत. तसे न केल्यास , त्याला ३ महिने सश्रम कारावास भोगावा लागेल. दुसऱ्या आणि तिसऱ्या उत्तरवादी -आरोपींना कलम ३६६ अन्वये दोषी ठरविण्याव्यतिरिक्त प्रत्येकी रु.१,000/- दंड भरण्याचे निर्देश देण्यात आले आहेत. तसे न केल्यास, त्यांना एक महिना सश्रम कारावास भोगावा लागेल. सर्व शिक्षा एकाच वेळी भोगाव्या लागतील. जर त्यांनी दंड भरला तर तो पीडितेला देण्याचे निर्देश देण्यात आले आहेत.

त्यानुसार अपील मंजूर करण्यात आले आहे.

अपील मंजूर.

<u>अस्वीकरण</u>

या न्यायनिर्णयाचा मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/तिच्या मातृभाषेत त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही. तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरता वैध मानला जाईल.

XXXX